

Transkribering av podden *Ett medskick till oss som lever kvar* med Suzanne Osten – Kulturskolepedagogdagen 2025

Anneli:

Du får presentera dig så som du vill bli presenterad.

Suzanne:

Ja, jag är inte ikon och inte legend, utan jag är regissör verksam fortfarande. Och jag är kattägare och jag är poesiläsare. Och jag har överallt där vi sitter här nu köpt en massa böcker. Jag har sex böcker på gång och då är det en blandning av essäer och romaner. Och så läser jag lite i alla på en gång. Det verkar inte klokt, men för mig är det ganska bra för att jag är en rastlös person och behöver ombyte.

Anneli:

Du är inte legend, säger du. Du vill inte ha den ikonstatusen på något sätt eller känns den inte bekväm för dig?

Suzanne:

Ja, det är lite ett skämt för att människor är väldigt gulliga och kanske tror att det är en hederstitel. Men jag är väl så mycket i tiden så att jag känner att jag jobbar fortfarande och jag är inte något färdigt. Det är väl mer det jag skakar av mig. Så det är väl mest en markering att jag rör mig framåt.

Anneli:

Nu tänker jag att vi får lov att säga att Suzanne Osten var en legendar och en ikon. För bara en dryg månad efter att vi träffats och spelat in den här podden så avled hon. Det här kan vara den sista intervjun med Suzanne och som vanligt, när man pratar med henne, så blir det böjande och ymnigt, levande och framåtlutat. Alltid konsten och konstens värde i fokus. Och jag som samtalar med Suzanne Osten om kulturskolepedagoger heter Anneli Abrahamsson.

Idag ska vi prata mycket om kulturskolan, om kulturskolepedagogens roll, om hur man kan hitta sitt eget flow som pedagog och lite sådana här saker. Det är absolut inte någon vedertagen undersökning som jag har gjort, men jag har googlat lite på de olika utbildningarna för lärare. Och

sedan så också för kulturskolepedagoger. Jag tyckte själv att det var intressant. För när det gäller lärare så handlar det väldigt mycket om att man ska forma morgondagens vuxna och att man gör en stor insats för samhället och så. Och när det gäller kulturskolepedagogen så var det lite mer fokus på vad man själv brinner för: Brinner du för din passion inom ditt instrument eller ditt eget kulturella uttryck. Jag tyckte det var lite intressant och som sagt var ovetenskapligt. Men tror du att det kan säga någonting om synen på...?

Suzanne:

Jag tycker att det är intressant. Jag har ju dragits till utbildning alltid. Jag har själv försökt att utbilda andra människor och har hela tiden tänkt sig att det gäller ju, när man utbildar, att inte styra dem som man utbildar till ett speciellt ideal, utan man måste se deras projekt. Men när det gäller barn så vet vi ju att de kan bli väldigt fascinerade av drivkrafter hos vuxna, där de vuxna nästan är knäppa eller har en inre eld. Om jag går till mig själv så minns jag en väldigt driven fysiklärare. Och jag blev så galen i fysik så att jag rusade på biblioteket och läste populärvetenskapligt. Så har jag tänkt, varför blev jag inte fysiker? Varför blev jag teatermänniska? Jag hade väl mer tid att utforska teatern. Det är kanske en slump var jag hamnade. Men passionen var jag så intresserad av, elden. Nu gick jag i en skola där det var krav tror jag, för att de hade inga löner och de var fattiga och drevs av en Steiner-idé. Så att många de lärarna var oerhört passionerade. De trodde på det här, att barn var värda en särskild satsning. Och det har jag haft med mig att när jag träffar gamla kompisar från min skolklass så tror vi alla att vi var favorit hos vår lärare.

Suzanne:

Så det var ett bra jobb hon gjorde. Hon såg verkligen var och en. Så när jag pratar för kulturskolan så riktar jag in mig mycket på det där att om vi brinner för vad vi tror på och möter barn, då visar vi barn att det finns en verklighet att slåss för. Då får vi ideal. Vi får idealet, ja, det är en knäpp och den där människan har utstående tänder och spottar när den pratar och vi säger: "Ja, gud, vad knäpp. Men vi tror på någonting, vi tror på någonting." Och det, det går inte ihop med det här med det objektiva och neutrala. Däremot har jag sett många bra lärare igenom alla mina tusen år i skolan, att de behöver olika lärare, behöver också kanske kalla och lite konceptuellt, kyligare lärare. Det går inte med de här brinnande eldarna hela tiden. Så det är en romantik som jag inte vill stå för. Men när det gäller estetiska ämnen och det vi ska förmedla, om jag älskar musik, då förmedlar jag det. Om jag älskar teater, då lyckas jag förmedla det. Så det är viktigt.

En annan viktig grej som har att göra med om man ska undervisa i Varför ska barn ha konst? som har varit mitt tema. Då måste man gå igenom sin egen vuxna värld av fördomar om barn. Vi tror ju att barn är, nu drar jag till med några generaliseringar. Vi tror att barnen är lite dumma

lättledda, ointressanta kanske, likadana. Vi har många sådana generella grejer, men om man blir passionerat intresserad av barn så vet vi att i varje skolklasser är det stora kognitiva skillnader. Det vill säga att någon är gammalt som gatan i en klass och någon är just nyfödd och man ska ta till bildspråk. De reagerar inte alls på samma sätt och förstår inte alls språket på samma sätt. Det är mycket mer individuellt känsligt att vi är så mycket annorlunda. Samtidigt som vi är normativa som barn och vill vara precis som alla andra, så är vi väldigt olika. Jag tror inte vuxna riktigt fattar barns utsatthet. Varför? Det är för att vi har blivit vuxna. Vi har överlevt det där. Det där var ett helvete för många att vara så utsatt. Så att den här vuxenrasismen mot barn, den är omedveten. Den kan vara så omedveten så att en stor diktare som Lars Norén, när jag säger till honom: "Kan inte du skriva en barnpjäs?" och han säger "Jag ska fråga min fru."

Alltså det är ju sådana omedvetna, men var skulle... Sen gjorde han en barnpjäs, måste jag ändå säga. Han blev road därför att han fick en ingång. Men jag tror det har att göra med att vi har så effektivt förträngt en typ av sanning om vilka vi var som barn. Och så odlar vi nostalgiska känslor och sentimentala känslor om vår barndom och kanske berättigade upprörda känslan om trauman. Men de riktiga barnen, om vi ska jobba med dem, måste man kunna leka. Man måste kunna flytta sitt ego ur deras skapande. Det gäller studenter också. Jag ska inte göra deras projekt. Jag måste bara förstå vad dom håller på med. Det där är så jättesvårt. Vi vill ju gärna styra andra till en speciell bild och jag försöker avveckla den styrningen hos mig själv och få vuxna att se kritiskt på sina egna vuxna fördomar om barn. Och så ska man samtidigt säga såhär: Var ännu nördigare och konstigare och mera passionerad om din egen lidelse. Men när det gäller barngruppen, måste du underkasta dig modern forskning, kunskap och research. Mycket mer om du ska jobba med barn.

Mina workshops är inte så mycket såhär att jag snackar, utan jag gör. Det är det enda de kommer ihåg. Så att de leker på allvar olika uppgifter och så får de fråga om det är någonting de hakar upp sig på. Varför gjorde vi det här? Det tycker man alltid kan svara på som pedagog. Min teknik är nog, även med vuxna, att försöka få dem att komma ihåg vilka de är i utbildningstillfället istället för att höra mina briljanta analyser eller någonting sånt. Det kan vara nödvändigt att ibland göra ett helt verbalt föredrag. Men det som sitter, det har jag lärt mig. Det är när de själva i gruppen måste formulera några grejer på frågor eller på någon uppgift eller så. Så det handlar mer om att röra oss tillsammans någonstans än att tala om det här är den färdiga bilden. Så alla de här pedagogerna i kulturskolan, om de vågade upptäcka saker med sin elev, om det är individuellt eller kollektivt, om de vågar upptäcka saker och släppa på det färdiga. Man måste vara förberedd. Man har grejer som man brinner för, men man måste se vilka man har framför sig och vad de faktiskt gör. För det är först då det kan uppstå en dialog. Jag tror inte man bör anpassa sig, sin person och sin smak efter gruppen. Man kan hävda vad som helst. Bara man är i samspråk med dynamiken.

Anneli:

Jag tänker, just när det gäller kulturskolan, just att man jobbar med barn och ska lära barn, eller ska man lära barn ett kulturellt uttryck? Eller vad handlar det om?

Suzanne:

Det handlar om att de ska komma i gång i sin fantasi och i sina förslag. Det handlar alltid om i all undervisning att få i gång den som man undervisar utifrån sina egna förutsättningar och frågor och så. Och det man kan ha nytta av om man är passionerat och intresserad av till exempel teaterkonsten, det är att man har många uppslag och grejer. Vi kan prova det här, vi kan gå dit och ni kan stå still och nu kan du göra en massa tekniker Och barn är väldigt intresserad av till exempel farsteknik eller slagsmålsteknik där man kan slå varandra utan att skada varandra. Och det kan man undervisa i och man kan utmana. Jag brukar ta ett exempel när man kommer ut i en högstadiesklass och så ska man improvisera till exempel. Så föreslår någon våldtäkt, då brukar jag alltid acceptera vad de än föreslår och så säger man: Hur ska vi göra det? Alla ska vara nakna, ropar någon Och då säger jag att i den här övningen så är det inget som klär sig naken, utan här jobbar vi utan det. Så jag sätter ramar såhär. Ska det vara mellan... vilka är utsatta för den här våldtäkten?

Och så går man vidare på det tabut. Är det två killar kanske som är offer och så vidare. Man problematiserar. Det kan vuxna göra eller ledaren göra. Men inte hålla på och moralisera om att det här ämnet ska vi inte hålla på med. Det finns en massa stilar och en massa möjligheter. Det kan ju också en väldigt skicklig musikalisk människa, inte bara harva samma, utan är det någon sång som du är väldigt, väldigt, väldigt tänd på som kan vi jobba med den sången? Att den här stränga idén om att det ska vara på ett visst sätt, den tror jag inte på. Jag tror att man ska väcka de där andarna hos dem man undervisar.

Anneli:

Men vad tänker du att man ska ha för förväntningar på kulturskolan? Vad tänker du att den är för?

Suzanne

Ja, den är för att förhöja livets... att komma till sitt eget skapande, det är en njutning. Om man ska hjälpa, man ska hjälpa den som har kommit till njutning, till frihet. Och det klart, är man själv en person som inte kan njuta och inte har frihet och känner sig slav, under "Jag är nog dålig." Det

är ingen bra utgångspunkt för att vara lärare. Så man borde kanske undervisa i det man tycker är roligt, i det man tycker är fantastiskt, i det man kan bevisa. Det bör inte vara så avancerat. Det är bara lustfyllt. Men det är det där med, jag tror när jag såg din mailfråga till mig, för jag vill ju ha något att gå i gång på, så tänkte jag att om man inte är nyfiken, då är man en dömd person. Då går det inte. För att man måste vara nyfiken om någon bara visar lite intresse för någonting. Man måste man bli nyfiken. Hur kan jag öka det här? Eller hur kan jag få den här människan att bli mindre rädd? Man måste vara nyfiken. Försöka leta efter lösningen. Inte vara så desperat för att försöka få fram ett resultat.

Det tror jag inte på, när det gäller kulturskolan. Det tror jag faktiskt inte. Jag kan ibland tycka synd om de där uppvisningsgrupperna, violinister som ska visa upp barnkultur och de gnisslar. Liksom, jag kan tycka ibland att det är de vuxnas ambitioner. Men det kanske är underbart, själva, när de höll på med det. Men att spela upp det på en kongress där vuxna diskuterar hjärnforskning, jag tycker det är fel. Jag tycker inte det ska användas på det sättet. Och alla är rädda, alla tycker alla är dåliga och alla är rädda. Om vi säger att det är en väldigt svår utgångspunkt som man har. Man är rädd för kanske instrumentet, man är rädd för att göra fel, man är rädd för att kliva ut på golvet, man vill inte synas. Alla dessa rädslor, de är reella. Så då måste man hitta ett... Jag har ju skrivit här på... Jag har något kort där som man tycker är så fint. Just det, tillit. Här. Att man måste bygga ett tillitsrum, ett rum där man får göra bort sig.

Anneli:

Du menar i... Jag tänker att det är...

Suzanne:

När man börjar. Och man måste själv... En väldigt bra lärare som jag hade som heter Keith Johnston, improvisationsmästare, professor från Kanada. Han brukade lägga sig som en stor gråsäl framför oss. Liksom han hade inga yttre tecken av jättevärdig, jättemärkvärdig guru. Han var oerhört bra på att sänka sin status. Och om det var något fel och vi virrade runt allihop på golvet, hade ingen aning vad vi höll på med. Så sa han det är mitt fel, det är alltid mitt fel om ni inte vet. Om ni inte vet för då har jag gjort en otydlig premiss för er. Utan han tog liksom bort skuld och man fick alltid chansen och så gjorde han något väldigt bra: Han lät alla, det har jag taget från honom, han lät alla vara upp på golvet samtidigt och prova grejer. Så att inte ta upp människor så att de ska presterar och bli lamslagna av rädsla och pressa fram någonting. Han skapade en lekkänsla i hela rummet. Och sen kan man ju fråga människor, var det något särskilt pinsamt ni tycker att ni råkade på? Har ni lust att visa oss det? Så att man mera samarbetar om att göra bort sig.

För det är vad det här handlar om. Där måste man hitta att man har gemensam humor eller man måste hitta något språk som jag kallar tillitspråket, där man får göra bort sig. Och då tänker jag på Keith som ligger ner: Oh my god, jag har glömt att säga att ni kanske måste göra såhär först. Alltså det var jättebra.

Anneli:

Men det är lite grann det jag menar också. När jag pratade om dig, hur min uppfattning om dig är, då är det just det att du är också så bra på det statusfallet.

Suzanne:

Ja. Lärt mig. Lärt mig. Lärt mig.

Anneli:

Ja, och det är därför man också blir väldigt... Men det är det som jag upplever så direkt med dig och också att det är det som gör att man känner sig trygg och bekväm runt dig.

Suzanne:

Jag har gått i hemskt mycket terapi.

Anneli:

När jag tänker på det här med, som du också pratar om, att det finns en brist på vuxna som ser ut att ha roligt och tycker att livet är spännande och njutningsfullt. Och också om man har som utgångspunkt att vårt engagemang och dem vi är i ett sammanhang och i ett rum, att det är det som är grejen. Och det som du är inne på nu med det är ditt eget arbete med dig själv. Är det det som är själva nyckeln till en bra undervisningssituation? Hur ska man värdera?

Suzanne:

Jag har alltid tänkt att självreflexionen, den följer människan hela tiden. Om man gör det i terapi eller gruppteaterform eller sjunger i kör eller diskuterar med vänner. Det finns massor sätt att reflektera över vem man är. Jag tänkte att om man bestämmer över en massa människor måste man vara klar över att man har omedvetna motiv och man gör taskiga saker också när man blir hotad själv. Jag har nog tagit det där på allvar att en arbetsledande människa måste jobba med sig själv. En människa som har en stor auktoritet måste vara beredd att bli ifrågasatt och inte dö av det. Och det, där kan ju vuxna hjälpa varandra med utbildningar och grupper och så. De som jobbar med utsatta av tonåringar och andra som inte är så diplomatiska. Det är väldigt svårt att

bli ifrågasatt. Man kan bli mobbad som lärare. Det är verkligen läskigt. Men man måste kunna utvecklas, även i det.

Anneli:

Men då tänker jag att det blir också kollegiet...

Suzanne:

Ja, det blir jätteviktigt.

Anneli:

Eller hur? Och även rektorer eller kulturskoleschefer.

Suzanne:

Ja, det är jätteviktigt. Nu har jag varit på sådana här stora evenemang och pratat att jag tycker att det verkar finnas en väldig kollegialitet och värme. Men vi kommer tillbaka till det som du sa, att om det inte är på allvar, den här estetiken...Jag är väldigt allvarlig med min teater, det är på allvar. Det här är livsberättelser och jag tror att vi måste tillåta oss att vara fanatiska i det som vi tycker är vackert och viktigt. Men inte tro att det är färdigt erövrat, det måste man ju lära sig. Och då måste man kunna vara nyfiken på, hänger ni med på den här grejen då? Eller tycker ni att det här är tjusigt? Och just det där att jag älskar det, att låta unga människor känna på genrens möjligheter. Om jag sätter igång någon improvisation och de börja slås på riktigt då, då kan man stoppa och säga stopp. Man kan slås utan att skada varandra. Om man kan göra på det här sättet. Att man får in tekniker så att man känner att det är ett helt språk det här.

Anneli:

Om man tänker sig den primära uppgiften som en kulturskolepedagog kan ha, tänker du att väcka liv och lust och få en ingång till en annan värld? En ingång till sig själv på det sättet?

Suzanne:

Helt klart. Och gärna överraska sig själv med att, för det vet jag, jag kommer ihåg saker när jag... jag har aldrig varit någon skådespelare, men jag kommer ihåg kursmoment när jag varit upp. Jag har provat allting som jag har tvingat skådespelaren att möta clowneri och allt möjligt. Men jag kommer fortfarande ihåg min kropp när jag har gjort någonting som har gjort mig otroligt överraskad över vad jag själv kan. Någon gång, väldigt bunden och tillknycklad i någon medeltida clownfigur, så sjöng jag: "Je ne regrette rien", jag ångrar ingenting. Och plötsligt så började alla skratta vansinnigt. Det kanske var några sekunder.

Och jag tänkte: "I did it."

Man märker när kroppen och allting funkar om man får svar. Sånt är ju otroligt viktigt i vårt stressade och ambitiösa liv. Att vi liksom leker och så får vi kontakt. Och ordet kontakt är väldigt viktigt för mig. Att jag säger nej, jag har ingen ordning eller ingen... Det är för att jag är så rädd för att folk ska tro att det måste vara på ett visst sätt för mig. Det måste röra sig fortfarande. Även om jag inser att det är svårt att göra om det här med att, men nu kommer jag med en massa erfarenheter, då vill folk höra det. Men när jag var ung så sa de: Varför det? Och jag har bråkat väldigt mycket med skåspelare. Sagt, vill du göra en analys mitt nu när vi har scenen? Ska vi sitta ner och prata bort scentiden? Var tvungen att bråka med folk för att det är inte nu vi ska diskutera, men försöker införa det mer. Vi kanske kan prata en gång i veckan om hur arbetet har varit. Det finns liksom olika lösningar. Och även när man pratar med sjuåringar måste man säga hur var den här dagen? Man måste kunna släppa in att det inte är farligt att prata om jobbet.

Anneli:

Incheckning och utcheckning.

Suzanne:

Incheckning, utcheckning

Anneli:

Jag tänker på det här som du också pratar mycket om. Exempelvis att försätta sig eller hamna i flow.

Suzanne:

Det är viktigt.

Anneli:

Kan man bestämma sig för att man ska försätta sig i flow? Du pratar också om formler. Är det en av de formelerna som du har? Hur man Hur man kan jobba med det, med sig själv?

Suzanne:

Jag brukar alltid göra ganska roliga övningar som jag har plockat upp längs vägen. Sen brukar jag fråga skådespelaren: Glömde ni bort? Var det kul? Hade ni roligt?

Anneli:

Men vad är det? Kan du beskriva?

Suzanne:

Man glömmer sig själv. Man bara leker på. Det finns en massa begrepp. Man glömmer sig själv om man kliver ur sin förstening, sin skräck.

Anneli:

Men hur kan man jobba med det? Jag tänker som pedagog då.

Suzanne:

Uppgiften, man ska man ge en uppgift som människor har rätt att göra om.

Uppmuntrar ju, om du kör fast här, hitta på något nytt.

De ska leka, de ska lära sig, både skolspelare och barn, att känna igen att nu funkar det. Och det funkar igenom att man inte, och det använder också Keith Johnston, man får inte blockera, säga nej till den andras förslag. Om du säger såhär: "Nu är du en zebra, det är dumt."

Anneli:

skrattar Det är du inte.

Suzanne

Det är du inte, nej, vad kommer att vara? Det är liksom mer: "Jaha du är en zebra, men då är jag en häst." "Ja, vad kan vi göra av det?" "Det var inget bra." "Nej, men jag vill vara zebra. Jag vill också vara zebra." "Ja, men det är två zebbor." Man måste hela tiden vidare. Det är barnens lek. Om det inte tänder så måste man vidare. Då suddar man ut och börja om med något annat. Och någonstans är leken alltid full av en uppgift som man ska göra och sen när man kommit igång ett tag, då är det roligt. Man bara gör det och man känner inte att man är inne i en uppgift. Man bara håller på. Det är inget svårt att regissera om man tror att man ska be folk att göra exakt som man själv tycker. Men det är en stor konst att ge feedback till något intressant man har gjort så att de kommer ihåg det och kan upprepa det och utveckla det. Så det handlar om att lära sig titta och hålla käften. Som analytiker säger så heter det väl "to contain", att lyckas inte säga allt man tänker, utan bara...

Och det ska vi alla människor lära oss att härbärgera, inte bara säga vad vi tycker hela tiden, utan att hålla tyst och vänta och se vad som kan hända.

Anneli:

Jag tänker utifrån en pedagogs synvinkel, så som jag har förstått det, så behöver man också som pedagog hamna i sitt eget flow och man behöver hitta den inspirationen. Hur kan man jobba med sitt eget flow som pedagog? Vad skulle det i sådana fall innebära? Har du några tankar kring det?

Suzanne:

Ja, jag tror att jag själv påverkar mina skådespelare mycket igenom att jag själv är en glad kropp. Min kropp och min utstrålning och mitt allvar och min knäppighet spelar roll för deras mod. Så jag är rätt så obevakad i mitt sätt att vara, och det har jag tillåtit mig. Jag väl tror att kroppen...det finns ju en massa roliga historier om att regissörens rytm och sätt att vara, och det vill säga lärarens rytm och sätt att vara, är helt avgörande för den här flowen. Så att om det är roligt att undervisa, då har man ju flow. Och för att själv kunna njuta av att undervisa, måste man spela med andra kollegor där man känner att man får hela sitt instrument utnyttjad. Man kan inte använda undervisningen som det enda ställe där man njuter av sin konst. Jag tror det är ett otroligt misstag. Jag tror man måste ha kul någon annanstans.

Det är ett komplement i livet. Det är otroligt viktigt att det är mänskligt och sinnligt. Kul liksom. Eller känns viktigt och att det stannar, det som säges stannar där. Så att det blir en tillitsfull grej i konstens tjänst. Det kan man vara väldigt allvarlig med.

Jag vet att det säges jättemycket viktigt. Eller antyds eller så. Och det är ju också, det stora problemet med vuxna är ju vuxnas bristande insikt på hur olika barn är och hur olika utsatta barn är. För press och vårt hopplösa samhällets ytliga mål. Allt det där med räkna och du blir bäst att hoppa hit och dit. Jag pratar i motvind. Ingenting det här jag säger ligger på topp i samhällets kavalkad. Alla ska vara kända, de ska vara bäst, de ska hoppa högst och så. Det där är ett helvete för barnen att leva med. Och kan man på något sätt bara få dem att lätta på det trycket och att de känner sig som de är, värdefulla personer. Det är vad konsten ska ge dem. Och sen ska de också få nycklar till att jag kan lyssna på egen musik, jag kan gå en egen väg, jag kan gå dit och dit och jag känner någon som kan det här. Det ska vara vänskap i konstens namn och att man verkligen förstår att barnet är alltid väldigt utsatt.

Anneli:

Vad tänker du att kulturskolan...vad kommer den att spela för roll?

Suzanne:

Skulle kunna spela hur stor roll som helst. Att till exempel skamliggöra alla nedskärningar för barn med tanke på att den skulle kunna argumentera för hjärnforskning och den moderna forskningen. Den skulle kunna liksom använda sin intellektuella förmåga och sin politiska etiska kompass att säga till politikerna att det här rör ni inte. Det här är hur viktigt som helst och det här är en jämlikhetsfråga. Det får inte vara så att det bara är en grupp människor som har råd att gå här. Själv jag är uppfostrad i denna gratis teater, Medborgarteatern i Medborgarhuset. Det var vår teater, det var gratis. Det får inte skilja ut barnen som det gör nu. Och där skulle Kulturskolan vara en jätteviktig instans tycker jag med sin kapacitet, kunskap och sitt engagemang. Det är väldigt viktig kraft. Så jag stöder ju dem på alla sätt eftersom jag tycker att de jobbar med de riktiga sakerna, grunderna. Vi skulle kunna formera en front här, vi som har förstått det här, hur viktigt konsten är. Vad ska vi försvara i Sverige? Vi lägger så mycket på försvaret. Vad ska vi försvara om vi inte har något fantasiliv, någon själ som brinner för någonting? Vad ska vi då göra? ...Ja...Det är ju ganska självklart.